

2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.

3. Лазаренко Н., Хіля А., Коломієць А. Формування в дітей з функціональними обмеженнями індивідуальної системи знань сенсожиттєвого характеру засобами арт-терапії. *Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови*, 2017. Вип. 13. С. 124-156.

4. Любчак Л.В. Вибір оптимальної стратегії взаємодії майбутнього педагога з дітьми із особливими освітніми потребами. *Освіта дітей з особливими потребами : від інституалізації до інклюзії*. Зб. тез доп. / Редкол. : В.В. Засенко, А.А. Колупаєва, Н.І. Лазаренко, З.П. Ленів. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. 210-213.

5. Любчак Л.В., Демченко О.П., Комарівська Н.О. Партнерство учителя початкової школи з батьками в організації дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 64. С. 116-125.

6. Рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році. URL : <https://surl.li/wdehfx> (дата звернення 05.01.2026 р.)

7. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник. Київ: А.С.К., 2012. 124 с.

УПРАВЛІНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ

Колосов Андрій, аспірант кафедри цифрових технологій і професійної освіти

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У сучасних умовах розвитку освіти зростає потреба у компетентних педагогах, здатних ефективно діяти в динамічному та складному освітньому середовищі. Суспільство вимагає від вчителів не лише глибоких професійних знань, а й уміння організовувати, координувати та управляти освітнім процесом. Саме управлінська компетентність стає ключовим компонентом професійної майстерності педагога, адже вона забезпечує здатність приймати обґрунтовані рішення, планувати діяльність, вирішувати конфліктні ситуації та мотивувати учасників освітнього процесу до співпраці. Компетентний педагог-управлінець здатний створювати ефективне середовище для розвитку дітей, сприяти інноваціям і забезпечувати високу якість освіти

Законодавчо-нормативна база України підкреслює важливість зазначеної проблеми. Зокрема, у Законі України «Про освіту» (2017) наголошено, що одним із пріоритетних завдань сучасної системи освіти є підготовка фахівців, здатних до інноваційної діяльності, критичного мислення та ефективного управління освітнім процесом.

У науковому дискурсі проблема підготовки педагогів до управлінської діяльності була досліджена у працях І. Зязюна, який наголошував, що педагог ХХІ століття повинен інтегрувати у своїй діяльності не тільки викладацькі, а й організаційно-управлінські функції, оскільки саме це забезпечує цілісність організації освітнього процесу [10]. Питання підготовки майбутніх вчителів до організаційно-управлінської діяльності розкривають у своїх працях Н. Ничкало, Л. Лук'янова, О. Коваленко, В. Радченко, С. Батишев, які наголошують на важливості управлінського компонента у змісті педагогічної підготовки.

У зарубіжній науці також накопичено значний досвід дослідження проблеми управління в освіті. Так, Х. Вінтер трактує управлінську діяльність у сфері освіти як форму стратегічного лідерства, що передбачає гнучкість і здатність до інновацій (Winter, 2017). Ф. Котлер наголошує на необхідності застосування принципів маркетингу й цифрових комунікацій в управлінні освітніми закладами (Kotler, 2016).

Оскільки об'єктом нашого дослідження є управлінська компетентність майбутніх вчителів, для визначення сутнісних характеристик цього феномену проаналізуємо поняття «компетентність», «управлінська компетентність».

Вивченню та розробці питанню компетентності присвятили наукові дослідження європейські вчені Ф. Вейнерт, Дж. Гуді, Ж. Делор, Дж. Карсон, Р. Кеган, Дж. Консат, Дж. Куллахан, У. Мозер, Т. Оатс, Ж. Перре, Дж. Равен, Д. Райхен, Л. Салганік, Г. Халлаш та ін. Серед вітчизняних науковців дане питання досліджували Н. Бібік, С. Бондар, С. Вітвицька, Н. Волкова, М. Головань, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Пометун та ін.

Проаналізуємо поняття «компетентності» в педагогічному контексті. *Компетентність* (від лат. *competens (competentis)* – належний, відповідний) означає *поінформованість, обізнаність, авторитетність* [16, с. 282].

У тлумачному словнику української мови компетентність як властивість за значенням компетентний розглядається як 1) такий, що *має достатні знання* в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який *має певні повноваження*; повноправний, повновладний [17, с. 250].

У Державному стандарті початкової освіти «компетентність» розглядається як набута у процесі навчання *інтегрована здатність особистості*, яка складається зі знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці [7].

За словниковими джерелами, компетентність означає обізнаність, поінформованість, фаховість і здатність діяти відповідно до певних вимог. У нормативних освітніх документах вона трактується як інтегрована здатність особистості, сформована в процесі навчання та така, що поєднує знання, досвід, цінності й ставлення, які реалізуються в практичній діяльності. Подібний підхід відображений і в проєкті Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур у Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING).», де компетентності визначаються як динамічне поєднання знань, умінь, навичок, особистісних і соціальних характеристик, міжособистісних, розумових та практичних умінь і

навичок, а також етичних цінностей» [5]. Тлумачення поняття «компетентність» сучасними вітчизняними та зарубіжними науковцями представлено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Тлумачення поняття «компетентність» у наукових дослідженнях

Автор (и)	Тлумачення поняття «компетентність»
Ж. Делор	Компетентність пов'язується зі здатністю людини навчатися впродовж життя відповідно до чотирьох «стовпів освіти»: навчитися пізнавати, працювати, жити разом і бути. Передбачає поєднання знань, досвіду та здатності діяти в мінливих соціально-економічних умовах [20].
Н. Мойсеюк	Якість особистості, необхідна для продуктивної діяльності в певній сфері; включає конкретні життєві вміння й навички, актуальні для людини будь-якого віку та професії [13, с. 639].
О. Дубасенюк, Н. Сидорчук	Складна інтегральна характеристика особистості, що виявляється у здатності розв'язувати життєві та професійні завдання в реальних ситуаціях на основі знань, досвіду та системи цінностей [8].
О. Антонова, Л. Маслак	Гармонійне поєднання знань, умінь, навичок, норм, емоційно-ціннісного ставлення та рефлексії, що забезпечує мінімальну готовність до вирішення практичних завдань [1, с. 101].
М. Головань	Інтегративне утворення особистості, що поєднує знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості та виявляється в ефективній діяльності і готовності розв'язувати проблеми в реальних життєвих ситуаціях [6, с. 7].

Експерти програми DeSeCo	Здатність успішно задовольняти індивідуальні й соціальні потреби, виконувати завдання та здійснювати діяльність на основі поєднання знань, умінь, цінностей, емоцій і поведінкових компонентів [21, с. 8].
IBSTPI	Здатність кваліфіковано виконувати професійну діяльність, що передбачає наявність знань, навичок і ставлень, необхідних для досягнення визначених стандартів [19].
Дж. Равен	Специфічна здатність ефективно виконувати дію в конкретній предметній галузі, що включає знання, навички, способи мислення та усвідомлення відповідальності за власні дії [20].
С. Бондар	Компетентність – це здатність особистості діяти, за умови поєднання діяльності з її особистісними цінностями [3, с. 9].
І. Зязюн	Здатність розв’язувати професійні задачі певного класу на основі реальних знань, умінь, навичок і досвіду [10, с. 14].
С. Вітвицька	Специфічна здатність до продуктивної діяльності у фаховій галузі, що включає спеціалізовані знання, досвід їх застосування та відповідальне ставлення до роботи [4, с. 54].
К. Климова	Результат набуття компетенцій; особистісна характеристика фахівця, що включає знання, уміння, навички, досвід і професійну рефлексію [11, с. 32].
Н. Бібік	Освітній результат, досягнутий не лише через зміст навчання, а й через соціальну взаємодію в

	міжособистісному та культурному контексті [2, с. 46].
О. Пометун	Результативно-діяльнісна характеристика освіти; спеціально організований комплекс знань, умінь, навичок і ставлень, що забезпечує здатність розв'язувати проблеми в певній сфері діяльності [15, с. 17].

Поданий огляд підходів до тлумачення поняття «компетентність» не є повним і вичерпним, проте дає змогу окреслити провідні напрями його наукового осмислення. Отже, у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників компетентність трактується багатовимірно. Серед ключових підходів вирізняють розуміння її як рівня поінформованості та обізнаності особистості, показника авторитетності, інтегрованої здатності ефективно й професійно здійснювати діяльність, готовності до практичних дій, сукупності особистісних якостей або володіння певною компетенцією. Окрім того, компетентність розглядається як цілісна характеристика особистості, що поєднує знання, уміння, навички, норми, емоційно-ціннісні орієнтації й рефлексивні процеси, а також як результативно-діяльнісний показник освітнього процесу та його підсумковий результат. Спільним для більшості підходів є визначення структурних складників компетентності, до яких належать знання, уміння, навички, досвід, система цінностей і ставлення особистості до відповідної сфери діяльності.

Ми поділяємо думку О. Марущак, що компетентність – це інтегрована якість особистості, здатність продуктивно виконувати діяльність у певних соціально-значущих сферах, на основі здобутих знань, умінь, навичок, досвіду, ставлень та цінностей [12, с. 11].

Серед ключових компетентностей майбутнього вчителя є управлінська компетентність, оскільки педагог у сучасному закладі освіти виконує не лише освітню, а й організаційну, координаційну та виховну функції. Вчитель постійно здійснює управління освітнім процесом: планує діяльність учнів, організовує

освітнє середовище, регулює партнерські взаємодії, приймає педагогічно доцільні рішення та несе відповідальність за їх результати.

Управлінська компетентність є необхідною для ефективної організації класу як соціальної групи, створення позитивного психологічного клімату, попередження та конструктивного розв'язання конфліктних ситуацій. Саме від умінь вчителя керувати власною діяльністю й діяльністю учнів залежить рівень навчальної мотивації, дисципліни та активності здобувачів освіти. Крім того, управлінська компетентність передбачає здатність до самоуправління, рефлексії, прогнозування результатів педагогічних впливів і корекції власних професійних дій.

В умовах упровадження компетентнісного підходу, інклюзивної освіти та автономії закладів освіти роль учителя як менеджера освітнього процесу суттєво зростає. Він має вміти працювати в команді, взаємодіяти з батьками, адміністрацією, фахівцями супроводу, ефективно використовувати ресурси та адаптувати освітній процес до потреб і можливостей кожної дитини. Отже, сформованість управлінської компетентності є важливою передумовою професійної успішності майбутнього вчителя та забезпечення якості сучасної освіти.

Проблему управлінської компетенції у професійній підготовці майбутніх фахівців досліджували Н. Блачун, Ф. Вейнерт, Дж. Гуді, Т. Гура, А. Клімова, В. Король, С. Кушнірук, Л. Макодзей, О. Олексієнко, Н. Перевознюк, Д. Райхен, Н. Сидорчук, В. Тернопільська, Р. Шаповал, Т. Щучка, В. Ягіднікова та ін..

Управлінська компетентність у сучасних наукових дослідженнях трактується як багатовимірне особистісно-професійне утворення, що характеризує здатність людини ефективно організовувати, спрямовувати та координувати діяльність інших [14]. Вона розглядається як інтегрована сукупність знань, умінь, навичок і досвіду, які забезпечують виконання основних управлінських функцій, зокрема планування, організації, регулювання, координації та контролю [18]. Важливим її аспектом є також володіння

сучасними технологіями й методами управління та здатність продуктивно застосовувати їх у реальній професійній практиці [14].

Науковці наголошують, що управлінська компетентність передбачає готовність особистості до здійснення керівної діяльності та вміння приймати виважені, обґрунтовані управлінські рішення в умовах вибору й відповідальності. Вона виявляється у здатності цілісно аналізувати проблеми діяльності організації, враховувати конкретні умови та контекст ситуації, прогнозувати можливі наслідки управлінських впливів і знаходити найбільш ефективні способи розв'язання поставлених завдань.

Таким чином, управлінська компетентність постає як комплексне інтегративне утворення, що охоплює поєднання когнітивних, діяльнісних, ціннісних і особистісних компонентів. Її формування можливе за умови спеціально організованої професійної підготовки, систематичної навчальної та управлінської практики, а також набуття власного досвіду управлінської діяльності, що у сукупності забезпечує ефективне функціонування особистості в ролі керівника.

Отже, формування управлінської компетентності в майбутніх учителів початкових класів є надзвичайно важливим чинником їхньої професійної підготовки, оскільки сучасний педагог постає не лише носієм академічних знань, умінь і навичок, а й організатором освітнього процесу, лідером учнівського колективу та координатором взаємодії з батьками, асистентами вчителя й фахівцями психолого-педагогічного супроводу. В умовах упровадження інклюзивної освіти управлінська компетентність набуває особливої значущості, адже саме вона забезпечує здатність педагога ефективно планувати освітню діяльність з урахуванням індивідуальних освітніх потреб кожної дитини, приймати обґрунтовані управлінські рішення, організовувати командну взаємодію та створювати безпечне, толерантне й підтримувальне освітнє середовище. Вона сприяє розвитку відповідальності, ініціативності, рефлексивності та гнучкості професійного мислення, що дозволяє майбутньому вчителю своєчасно реагувати на різноманіття освітніх запитів учнів, запобігати

конфліктним ситуаціям і забезпечувати рівний доступ до якісної освіти. Отже, управлінська компетентність виступає важливою умовою успішної реалізації ідей інклюзії та підвищення ефективності педагогічної діяльності в сучасній початковій школі.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Європейський вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2011. С. 81-109.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. Київ : «К.І.С.». 2004. С. 45-50.
3. Бондар С. Компетентність особистості інтегрований компонент навчальних досягнень учнів. *Біологія і хімія в школі*. 2003. № 2. С. 8-9.
4. Вітвицька С. С. Компетентнісний та професіографічний підходи до побудови професіограми магістра освіти. *Вісник Житомирського державного університету*. Випуск 57. Педагогічні науки. 2011 С. 52-58.
5. Вступне слово до проекту ТЬЮНІНГ – гармонізація освітніх структур у Європі. Внесок університетів у Болонський процес [Електронний ресурс]. URL : <https://surl.lu/ripbnk>
6. Головань М. С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. № 8 (18). С. 224-234.
7. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://surl.li/tgcubw>
8. Дубасенюк, О. А., Вознюк, О. В. Сучасні тенденції впровадження інформаційних технологій у процес підготовки майбутніх педагогів: досвід та перспективи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця. 2022 (65). С. 20-30.

9. Закон України «Про освіту» (2017). URL : <https://surl.li/bqkbpj>
10. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. № 25. С. 13-18.
11. Климова К. Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів : монографія. Житомир: ПП «Рута». 2010. 560 с.
12. Марущак О.М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал] / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся»*. Житомир. 2016. Вип. 11. С. 97-108.
13. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. К. [б. в.]. 2007. 656 с.
14. Олексієнко О., Розказов А. Розвиток управлінської компетентності здобувачів вищої освіти. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. №1 (100).С. 125-137.
15. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. С. 15-24.
16. Словник іншомовних слів . Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. К. *Наукова думка*, 2000. 680 с.
17. Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. К. *Наукова думка*, 1970. 1980. Т. 4: І – М / [ред. А. А. Бурячок, Г.М.Гнатюк, П. П. Доценко]. К. *Наукова думка*, 1973. 840 с.
18. Тернопільська В. І. Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців: теоретичний аспект. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2024. №54. С. 60-65.

19. Spector, J. Michael – de la Teja, Ileana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification. P. 1.
20. Foxon M. Training Manager Competencies: The standards (3rd Ed.) / M. Foxon, R. C. Richey, R. C. Roberts, T. W. Spannaus. Syracuse, NY: ERIC Clearinghouse on Information and Technology, 2003. 177 p.
21. Rychen D. S. Definition and Selection of Competencies (DESECO): Theoretical and Conceptual Foundations. Strategy paper. Neuchatel, Switzerland: Swiss Federal Statistical Office, 2002. 27 p.

ПЕРЕКАЗ У СИСТЕМІ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НАД МОВЛЕННЄВИМ РОЗВИТКОМ УЧНІВ

***Комарівська Надія**, кандидатка філологічних наук, доцентка*

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

***Бодневич Вікторія**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Сучасні тенденції розвитку початкової освіти в Україні зорієнтовані на формування мовленнєво компетентної особистості, здатної ефективно спілкуватися, логічно мислити та творчо використовувати мовні засоби в різних життєвих ситуаціях. Одним із провідних завдань Нової української школи є розвиток зв'язного мовлення молодших школярів, що передбачає оволодіння ними уміннями сприймати, осмислювати й відтворювати почуту та прочитану інформацію, будувати власні висловлювання відповідно до комунікативної мети й ситуації спілкування.

Важливе місце в системі роботи вчителя початкових класів над мовленнєвим розвитком учнів посідає переказ як традиційний і водночас ефективний метод навчання. Переказ сприяє формуванню навичок зв'язного мовлення, збагаченню активного словника, розвитку граматично правильного